

het gedifferentieerde lettergebruik verwerkt, hebben het resultaat nadelig beïnvloed; met name is de 'schemerige' lay-out van het uitvoerige notenapparaat omgekeerd evenredig aan de zorg die er door redactie-secretarissen en zetter aan is besteed.

Met het constateren van wetenschappelijke betrouwbaarheid en zorgvuldigheid is natuurlijk nog niet gezegd, of het werk als zodanig in een behoefte voorziet. In het bijzonder kan men zich afvragen of niet al te veel werk is gaan zitten in het bijeenbrengen, het uitzoeken, het analyseren en het afdrukken van talloze zoveelste-rang-gegevens op een beperkt terrein van de geschiedenis van het christendom. Ook al is Glasius' *Godgeleerd Nederland* totaal verouderd, ook al is het wijdlopijge *Biografisch Woordenboek* van De Bie en Loosjes een dertig jaar geleden halverwege blijven steken, ook al missen we in de tot nu toe uitgegeven encyclopedieën en biografische woordenboeken heel wat van de hier behandelde figuren en schort het bovendien bij de tekening van de daarin wél voorkomende personen dikwijls aan een theologische plaatsbepaling, dan nog blijft de vraag overeind of een tot het Nederlandse protestantisme beperkt blijvend lexicon van de voorgestelde omvang vandaag nog de meest geëigende weg is om onze wetenschappelijke kennis van het religieus verleden te verbreden en te verdiepen.

De redactie doet daar in het 'Woord vooraf' het zwijgen toe, kennelijk vanuit de overtuiging dat het ongetwijfeld goede werk niet alleen geen krans maar ook geen verdediging behoeft. Het is trouwens moeilijk om daar nu reeds een afdoend oordeel over te vellen. Elk der delen zal namelijk van a tot z lopen; met ingang van de volgende band komt er een cumulatief register. Waarom er in deel I wél een nicht van de bekende kerkhistoricus L. Knappert is opgenomen, maar deze zelf (nog?) niet, waarom wél de negentiende-eeuwse volkschrijver Eduard Gerdes is geschetst, maar de achttiende-eeuwse kerkhistoricus Daniël Gerdes niet, wat verder in het algemeen de ratio is van de keuze tot nu toe en - hetgeen veel belangrijker is - van de beperking (of uitbreiding!) tot de 'drieduizend' van de redactie, dat alles blijft in duisternis gehuld. Voor een acceptabele achtergrondscheets van het werk verwijs ik overigens naar De Groots bijdrage in het *Jaarboek 1976* van de Nederlandse Organisatie voor Zuiver Wetenschappelijk Onderzoek (ZWO), p. 99 - 104, getiteld: Het Protestantse Vaderland.

Van mening dat in grote lijnen de opzet van dit Lexicon verantwoord is (hoezeer de lezer wel eens de indruk krijgt van een 'wij protestanten, ondanks strijd, gelukkig onder elkaar', welk gevoel dan opweegt tegen hetgeen rooms-katholieke verzamelwerken zo lang heeft gekenmerkt) en aannemend dat in de volgende delen alle belangrijke figuren - ook wanneer ze in een meer recente tijd door De Bie al werden behandeld - aan bod zullen komen, zou ik als recensent een enkel woord van opbouwende kritiek willen laten horen. In de eerste plaats lijkt het mij toe dat in nogal wat bijdragen de voor De Bie's producten zo typerende sfeer van kleine bijzonderheden, persoonlijke eigenaardigheden en particuliere omstandigheden der historische objecten méér is aangehouden dan in een wetenschappelijk *naslagwerk* thans nog verantwoord is. Ten tweede: het plaats- en tijdrovende notenapparaat zou wellicht kunnen worden bekort door voor precieze titels van geschriften die gemakkelijk in bibliografieën (Petit-Ruys, Knuttel etc.) te vinden zijn, naar de desbetreffende werken te verwijzen. Ook voor personen van wie een uitvoerige bibliografie is verschenen, zou de in dit Lexicon opgenomen lijst van hun geschriften mis-